

Handleiding toets A1 – Technisch lezen – woordidentificatie

Cor Aarnoutse

Toets A1: Technisch lezen - woordidentificatie

Aard van de toets	2
Aanwijzingen voor toetsafname	2
Voorbeeldopdrachten maken en uitleg	3
Nakijken van de toets: score bepalen	4
Registratieformulier	4
Het niveau van de leerlingen vaststellen	5
Normtabel Toets A1 en rapportcijfers	5
Wat te doen met de toetsresultaten?	6
Psychometrische gegevens	7
Antwoorden en score	8

Toets A1: Technisch lezen - woordidentificatie

Deze toets voor technisch lezen dient na eenheid 4 of 5 te worden afgenomen. De bedoeling van deze toets is om u halverwege het schooljaar een objectief beeld te geven van de technisch leesprestaties van uw leerlingen. Voor technisch lezen zijn twee toetsen ontwikkeld die na eenheid 4 of 5 kunnen worden afgenomen. Naast deze toets, die zich richt op *woordidentificatie*, is er nog een toets *hardop lezen en zelflezen*.

De toets bestaat uit een aantal opdrachten die een nadere uitwerking vormen van de doelen die aan het eind van eenheid 4 of 5 dienen te zijn bereikt. Eenheid 5 is een herhalingseenheid; in deze eenheid komen geen nieuwe doelen aan bod. U kunt dus zelf kiezen of u de toets na eenheid 4 of na eenheid 5 afneemt.

Met behulp van een registratieformulier kunt u nagaan in hoeverre de leerlingen zich de vaardigheden van eenheid 1 tot en met 5 hebben eigengemaakt. Bovendien kunt u op basis van de verkregen informatie het onderwijs beter afstemmen op de behoeften van de leerlingen.

Aard van de toets

Toets A1 is een doelstellinggerichte toets op het gebied van technisch lezen. De toets meet de vaardigheden die in eenheid 1 tot en met 4/5 van *Ondersteboven van lezen (A1)* zijn behandeld. Hij stelt u in staat om vast te stellen of de leerlingen de belangrijkste doelen van deze eenheden hebben bereikt. Deze doelen zijn:

- De leerlingen kunnen eenlettergrepige woorden met twee of drie medeklinkers vooraan of achteraan herkennen.
- De leerlingen kunnen tweelettergrepige woorden met samenstellende delen of met een open lettergreep herkennen.
- De leerlingen kunnen drielettergrepige woorden met een gesloten en open lettergreep en samenstellingen met drie lettergrepen herkennen.
- De leerlingen kunnen twee- en drielettergrepige woorden met achteraan -es, -in, -ig en -lijk en drielettergrepige woorden met een open lettergreep herkennen.
- De leerlingen kunnen twee- en drielettergrepige woorden met vooraan be-, ge- en verherkennen.

Als maat voor de bekwaamheid om bovenstaande vaardigheden toe te passen, geldt het aantal van 25 opdrachten waaruit de toets bestaat. De opdrachten zijn onafhankelijk van elkaar en klimmen niet op in moeilijkheidsgraad. De toets leent zich voor groepsgewijze en individuele afname.

Aanwijzingen voor toetsafname

Hieronder staan enkele algemene aanwijzingen voor de toetsafname en een aantal specifieke aanwijzingen om de leerlingen voor te bereiden op de toetsafname.

Algemene aanwijzingen

Toets A1 *Technisch lezen - woordidentificatie* kunt u het beste na eenheid 4 (in december) afnemen. De volgende aanwijzingen geven aan hoe u daarbij te werk gaat:

- Bestudeer de aanwijzingen voor het afnemen van de toets. Lees de opdrachten voor de leerlingen door.
- Neem de toets bij voorkeur 's ochtends af, want dan is de concentratie van de leerlingen het hoogst.
- Zorg voor orde en rust in de klas. Zet de tafeltjes uit elkaar om afkijken te voorkomen.
- Zorg ervoor dat iedere leerling een potlood en een gum heeft. Zorg voor reservepotloden.

- Aan de eigenlijke toets gaat een instructie van 10 minuten vooraf. Volg de instructie (zie: *Specifieke aanwijzingen*) nauwkeurig, zonder het contact met de klas te verliezen. Let erop dat alle leerlingen u begrijpen. Herhaal uw uitleg zo nodig.
- Na de instructie maken de leerlingen de toets zelfstandig. De afnametijd bedraagt 50 minuten. Geef leerlingen die de toets niet af kunnen krijgen de gelegenheid om deze later die ochtend of 's middags alsnog af te maken.
- Als de leerlingen klaar zijn, leggen ze de toets op de hoek van hun tafeltje. Ze gaan verder met een opdracht die u vooraf op het bord hebt geschreven. Vanzelfsprekend mag deze opdracht de rust in de klas niet verstoren.

Specifieke aanwijzingen

In het volgende leest u hoe u de leerlingen op de toets voorbereidt en de voorbeeldopdrachten met hen doorneemt:

- Vertel de leerlingen dat ze een toets met opdrachten krijgen. Zeg tegen hen dat ze de opdrachten zo goed mogelijk moeten maken. Op die manier kunnen ze laten zien hoe goed ze kunnen lezen.
- Deel de toets uit. Laat de leerlingen hun voor- en achternaam op de toets schrijven.
- Vertel de leerlingen dat u samen met hen enkele voorbeeldopdrachten gaat doornemen. Zo weten ze hoe ze de verschillende opdrachten in de toets moeten maken. Specifieke informatie over de voorbeeldopdrachten treft u in de paragraaf *Voorbeeldopdrachten maken en uitleg*. Besteed, als u klaar bent met de voorbeeldopdrachten, aandacht aan de volgende punten:
- Vertel de leerlingen dat ze nu weten hoe ze de opdrachten moeten maken. Benadruk dat ze in de toets niets mogen overslaan.
- Zeg dat de leerlingen nu nog iets mogen vragen, zo meteen kan dat niet meer.
- Benadruk dat de leerlingen niet mogen afkijken.
- Vertel de leerlingen dat ze hun werk goed moeten nakijken als ze klaar zijn. Geef ook aan welke opdracht ze gaan uitvoeren als ze klaar zijn. Schrijf die opdracht vóór het behandelen van de voorbeeldopdrachten op het bord.

Voorbeeldopdrachten maken en uitleg

De toets begint met vijf voorbeeldopdrachten. De bedoeling van deze opdrachten is de leerlingen voor te bereiden op het maken van de toets. Als de voorbeeldopdrachten gezamenlijk zijn gemaakt en besproken, moeten de leerlingen in staat zijn om de toets zelfstandig te maken. Volg bij het behandelen van de voorbeeldopdrachten onderstaande aanwijzingen:

Voorbeeldopdracht 1

Lees voorbeeldopdracht 1 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

- 1** Welke woorden hebben achteraan: -mp?
- kamp hand lamp lamp
 kom help dorp

De leerlingen kruisen het hokje van de twee woorden die op -mp eindigen aan. Daarna noemt u deze woorden:
kamp, lamp.

Voorbeeldopdracht 2

Lees voorbeeldopdracht 2 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

- 2** Zoek de woorden met vooraan: br-, pr-.
- | | | | |
|-------|---|---------|-------|
| broek | • | • | krap |
| klank | • | • | brand |
| plas | • | • br- • | brood |
| pruim | • | • pr- • | bord |
| prins | • | • | prijs |
| kast | • | • | kleed |

Zet de woorden op het bord. Trek een lijn van br- naar de woorden die met deze twee letters beginnen. Vervolgens maken de leerlingen de opdracht af.

Voorbeeldopdracht 3

Lees voorbeeldopdracht 3 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

3 Lees elk woord zachtjes.



Welke letter spreek je kort uit?

stelen koppen ramen
rammen stellen kopen

Schrijf een aantal woorden op het bord en omcirkel de letters die kort worden uitgesproken. Daarna maken de leerlingen voorbeeldopdracht 3. Het is belangrijk dat ze heel precies de korte klank omcirkelen.

Voorbeeldopdracht 4

Lees voorbeeldopdracht 4 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

4 Welke stukjes horen bij elkaar?



za •
ro • • st
de • • lt
ma •

Laat de leerlingen de woorden verbinden. Geef daarna de oplossing op het bord. Vertel de leerlingen dat niet alle stukjes worden gebruikt.

Voorbeeldopdracht 5

Lees voorbeeldopdracht 5 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

5 Maak, als het kan, van één woord twee woorden.



stadhuis handschoen
gebak

Doe één woord voor op het bord. Laat de leerlingen daarna een verticale streep tussen de woorden plaatsen. Als ze de streep per ongeluk op de verkeerde plaats zetten, mogen ze die uitgummen en hun antwoord verbeteren.

Als u er zeker van bent dat alle leerlingen begrijpen wat de bedoeling is, kan begonnen worden met het laten maken van de toets.

Nakijken van de toets: score bepalen

Op pagina 8 van deze handleiding vindt u een overzicht van de juiste antwoorden en bijbehorende score.

De score van een leerling (in toetsjargon: de ruwe score) is het aantal opdrachten dat een leerling goed heeft gemaakt. Overgeslagen opdrachten, opdrachten waarbij meer alternatieven als juist zijn aangegeven of opdrachten waarbij onduidelijk is welke keuze de leerling heeft gemaakt, worden fout gerekend. Een leerling die bijvoorbeeld vijf opdrachten fout heeft gemaakt, twee opdrachten heeft overgeslagen, en bij één opdracht een onduidelijke keuze heeft gemaakt, krijgt als ruwe score $25 - 5 - 2 - 1 = 17$.

Registratieformulier

Voor het registreren van de leerlingresultaten van Toets A1 *Technisch lezen - woordidentificatie* kunt u gebruikmaken van een registratieformulier. Op dit formulier noteert u de namen van de leerlingen, de behaalde ruwe scores en de behaalde niveaus. Verder hebt u de mogelijkheid om een foutenanalyse te maken. Hierbij registreert u in welke categorieën van doelstellingen de leerling de fouten heeft gemaakt. Zo kunt u precies zien wat eventueel de zwakke plekken zijn van een leerling. U kunt daar in uw onderwijs vervolgens rekening mee houden.

Het registratieformulier kunt u downloaden via de link: www.onderstebovenvanlezen.nl/evaluatie.

Het niveau van de leerlingen vaststellen

Nadat u de score hebt bepaald, neemt u de normtabel erbij. De normtabel is gebaseerd op de c-schaal. Bij een c-schaal onderscheidt men elf niveaus en houdt men in sterke mate rekening met de normaalverdeling. De c-schaal maakt meer onderscheid tussen de scores van zwakke en goede lezers dan andere schalen, zoals de decielschaal. Dat is dan ook de reden waarom wij gekozen hebben voor het gebruik van de c-schaal bij het presenteren van de normen.

Zoek in de normtabel de ruwe uitslag van een leerling op. Vooraan in de tabel, op dezelfde regel als de ruwe uitslag, vindt u het niveau van deze leerling. Een voorbeeld: een leerling uit groep 4 maakt Toets A1 *Technisch lezen - woordidentificatie*. Zijn ruwe score is 16. U neemt de normtabel voor u en zoekt score 16 op. Uit de tabel blijkt dat deze score correspondeert met niveau 6 op de c-schaal. U weet nu dat deze leerling een prestatie heeft geleverd waar ten minste 40% van de leerlingen uit de normgroep onder blijft; minstens 50% van de jaargroepgenoten overtreft deze prestatie; en 20% van de leerlingen uit de normgroep behaalt hetzelfde niveau. Niveau 6 geeft dus een gemiddelde prestatie aan, een prestatie die gemiddeld door de leerlingen van de normgroep werd geleverd.

Bij toepassing van de normtabellen dient u rekening te houden met de grootte van de fout die u gemiddeld bij een meting met welke toets dan ook kunt verwachten (de standaardmeetfout). Als u deze standaardmeetfout in aanmerking neemt, voorkomt u dat u te veel betekenis hecht aan kleine verschillen tussen de scores van individuele leerlingen. De standaardmeetfout van Toets A1 *Technisch lezen - woordidentificatie* bedraagt 1.8.

In het gegeven voorbeeld betekent dit het volgende: De leerling behaalt een score van 16 voor de toets. U houdt er rekening mee dat in deze score mogelijk een meetfout ligt besloten. Deze fout bedraagt 1.8. Uitgaande van deze fout kunt u een schatting maken van de echte score, dat wil zeggen van de score die de leerling behaald zou hebben als de toets volledig betrouwbaar was. Met een kans van twee op drie kunt u aannemen dat de echte score van de leerling zal liggen tussen $16-1.8$ en $16+1.8$ ofwel tussen 14.2 en 17.8. Bij toepassing van de c-schaal betekent dit dat het mogelijk is dat de prestatie van de leerling niet tot niveau 6 behoort, maar tot niveau 5 of 7.

Normtabel Toets A1 en rapportcijfers

Hieronder vindt u allereerst de normtabel voor Toets A1 *Technisch lezen - woordidentificatie* volgens de c-schaal. De normtabel is gebaseerd op een toetsafname bij 725 leerlingen in groep 4 van het basisonderwijs. Meer informatie over de ontwikkeling en normering van deze toets kunt u desgewenst vinden u in de paragraaf *Psychometrische gegevens*.

Regelmatig wordt door leerkrachten gevraagd op welke wijze de niveaus kunnen worden omgezet naar rapportcijfers of naar een waardering op het rapport. Hieronder treft u een advies hierover aan.

niveau	ruwe score	grootte van de groep	niveau	cijfer	waardering
1	0-4	1 %	niveau 9, 10, 11	9-10	zeer goed
2	5-7	3 %	niveau 8	8	goed
3	8-10	7 %	niveau 7	7	ruim voldoende
4	11-12	12 %	niveau 6	6	voldoende
5	13-14	17 %	niveau 5	5	onvoldoende
6	15-17	20 %	niveau 4	4	slecht
7	18-19	17 %	niveau 1, 2, 3	3	zeer slecht
8	20-21	12 %			
9	22	7 %			
10	23-24	3 %			
11	25	1 %			

Rapportcijfertabel 'Toets A1 Technisch lezen - woordidentificatie'

Normtabel 'Toets A1 Technisch lezen - woordidentificatie'

Wat te doen met de toetsresultaten?

Met behulp van de toets kunt u op objectieve wijze nagaan of een leerling, een groep leerlingen of de hele klas het gewenste niveau heeft bereikt. Wat het gewenste niveau is, is niet eenvoudig te bepalen. Dat is onder andere afhankelijk van uw situatie en mogelijkheden en die van uw leerlingen. Eisen dat alle leerlingen minimaal niveau 6 halen, is wellicht te veel van het goede. Duidelijk is in ieder geval wel dat leerlingen met een score van 10 of lager extra hulp nodig hebben. Leerlingen met een score van 4 of lager komen zeker voor verder (diagnostisch) onderzoek in aanmerking. Informatie over diagnostische instrumenten is te vinden in *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 1-4* van Wentink en Verhoeven (Expertisecentrum Nederlands, 2001).

Om na te gaan welke hulp de desbetreffende leerlingen nodig hebben, kunt u een analyse maken van hun fouten. U noteert op het desbetreffende registratieformulier welke items de leerlingen slecht hebben gemaakt en welke doelen ze niet hebben bereikt. De volgende informatie is daarbij van belang:

- Een leerling die zwak scoort op de items 1, 7, 8, 14, 15, 21 en 22 herkent eenlettergrepige woorden met twee of drie medeklinkers vooraan en twee of drie medeklinkers achteraan niet goed.
- Een leerling die zwak scoort op de items 4, 13 en 25 herkent tweelettergrepige woorden met samenstellende delen of met een open lettergreep niet goed.
- Een leerling die zwak scoort op de items 3 en 17 herkent drielettergrepige woorden met een gesloten en open lettergreep niet goed, evenmin als samenstellingen met drie lettergrepen.
- Een leerling die zwak scoort op de items 5, 10, 16, 19 en 23 herkent twee- en drielettergrepige woorden met achteraan -es, -in, -ig en -lijk niet goed, evenmin als drielettergrepige woorden met een open lettergreep.
- Een leerling die zwak scoort op de items 2, 6, 9, 11, 12, 18, 20 en 24 herkent twee- en drielettergrepige woorden met vooraan be-, ge- en ver- niet goed.

Als u weet welke doelen de zwakke leerlingen niet hebben bereikt, kunt u uw onderwijs daarop afstemmen. Met behulp van het registratieformulier kunt u een en ander goed in kaart brengen. Welke mogelijkheden zijn er om uw onderwijs af te stemmen op de behoeften van uw leerlingen?

- Geef prioriteit aan lezen! Leerlingen die over een onvoldoende technische leesvaardigheid beschikken, ondervinden niet alleen bij lezen problemen maar ook bij alle andere schoolvakken. Geef daarom prioriteit aan lezen, want zonder een voldoende leesvaardigheid is het risico groot dat deze leerlingen ook bij andere vakken in de problemen komen.
- Geef prioriteit aan lezen door het voor zwakke leerlingen mogelijk te maken om meer tijd aan lezen te besteden. De hoeveelheid tijd aan lezen besteed, blijkt een belangrijke factor te zijn bij het realiseren van vooruitgang bij het technisch lezen.
- Geef ook prioriteit aan lezen door zwakke technisch lezers extra instructie van goede kwaliteit te geven. Zwakke technisch lezers zijn onvoldoende in staat om hun leesvaardigheid op eigen kracht te verbeteren door alleen maar veel te lezen of alleen maar zelfstandig werkbladen te maken. Zij hebben ook behoefte aan gerichte instructie, instructie die gericht is op het leren lezen van bepaalde woordtypen en het leren doorzien van woordstructuren. Bij het geven van extra instructie aan zwakke technisch lezers kunt u gebruikmaken van verschillende ondersteunende materialen. Zo kunt u in groep 4 heel goed werken met de uitgave *Woordzetter*, een onderdeel van de tweede maan-versie van *Veilig leren lezen*. Met behulp van deze uitgave kunt u allerlei leescategorieën en leesproblemen systematisch aan de orde stellen.
- Uiteraard is het voor u niet mogelijk om altijd uw aandacht aan de zwakke technisch lezers te besteden. Daarom is het ook handig om over materialen te kunnen beschikken waarmee deze leerlingen zelfstandig kunnen werken. Belangrijk hierbij is dat de leerlingen toch voldoende ondersteuning en begeleiding krijgen bij dit zelfstandig werken. De computer en een cd-speler kunnen hier uitkomst bieden. Voorbeelden van geschikte programma's:

- Het computerprogramma *Leesladder*. Dit programma past zich volledig aan aan het leesniveau van de leerling die ermee werkt. Afhankelijk van de prestaties van een leerling kiest het programma geschikte oefeningen voor die leerling uit en zorgt voor passende invullingen van die oefeningen.
- In groep 4 kunt u ook gebruikmaken van de leeskaarten met bijbehorende audio-cd's van de methode *Veilig in stapjes*. Hierbij lezen de kinderen de woorden, zinnen en teksten die op een leeskaart staan en worden ze daarbij ondersteund door een meeleezer die via een cd-speler te beluisteren is.
- Zorg ervoor dat in uw klas onder handbereik van de leerlingen geschikte boeken aanwezig zijn. Zorg dat er voldoende variatie in leesniveaus is en ook voldoende variatie in thema's, zodat de kinderen boeken kunnen uitkiezen die aansluiten bij hun interesse en bij hun leesvaardigheid.

In verband met de verdere diagnostiek zijn ook de volgende twee uitgaven van belang:

- Wentink, H. & Verhoeven, L. (2001). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 1-4*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Aarnoutse, C., e.a. (2003). *Tussendoelen gevorderde geletterdheid. Leerlijnen voor groep 4 tot en met 8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Psychometrische gegevens

Het ontwikkelen en normeren van een toets dient altijd volgens bepaalde richtlijnen en procedures te verlopen. Bij de ontwikkeling is de toets afgenomen bij een grote groep leerlingen, die representatief is voor de leerlingen in groep 4 van het basisonderwijs.

aantal leerlingen:	725
aantal items:	25
gemiddelde:	15.22
standaarddeviatie:	4.34
mediaan:	15
p-waarde:	.61
alfacoëfficiënt:	.83
standaardmeetfout:	+/- 1.8

Tabel: Psychometrische gegevens van

'Toets A1 Technisch lezen - woordidentificatie'

Antwoorden en score

Hierna zijn de antwoorden van de toets opgenomen. Voor elke goed beantwoorde opdracht krijgt de leerling één punt. Voor zover niet anders vermeld, moeten de opdrachten zonder fouten zijn beantwoord.

1	eng, bang, gang, spring	1 punt
2	bedanken, bedienen, bedenken	1 punt
3	ademen, vervelend, beloven, tekenen, hagelen, vogeltje	1 punt
4	boten, geven, regen	1 punt
5	-in: koningin, wolvin -es: prinses, lerares	1 punt
6	be/kend, be/roep, ver/haal	1 punt
7	hond, baard	1 punt
8	worst, eerst, barst, gerst.	1 punt
9	gezellig, geweldig, gewonnen	1 punt
10	verstandig, slaperig, geweldig	1 punt
11	gelopen, verhalen	1 punt
12	ge-: getal, geluk; be-: beloon, beroep ver-: verdriet, verlies	1 punt
13	horen, poten, bomen, botten, lukken	1 punt
14	streep, spruit	1 punt
15	bast, mest, kast, mist	1 punt
16	nieuwsgierig – gelukkig danseres – zangeres vrolijk – moeilijk keizerin - kokkin	1 punt
17	tafel/poot, pik/donker, sprookjes/boek, kamer/deur, inkt/zwart, verband/doos	1 punt
18	beleven, bewegen, versturen	1 punt
19	oneerlijk, heerlijk, moeilijk	1 punt
20	verhalen, verhuizen, verzamel	1 punt
21	bord, rust	1 punt
22	zacht, licht, wacht, lucht	1 punt
23	-ig: ijverig, gezellig -lijk: eerlijk, pijnlijk	1 punt
24	ge/bruikt, ve/ter, ge/luk, ver/koop	1 punt
25	muren, dagen, vuren	1 punt